

DE HARMONIE VAN OUD EN NIEUW

AUGUSTUS 7, 2019 SIMONJBELLENS EEN REACTIE PLAATSEN

Eric Sleichim over het concert 'Stylus Fantasticus'

Componist Eric Sleichim zit op een zonovergoten terras een burrata met gegrilde groenten te eten. Ik herken hem niet meteen achter zijn grote zwarte zonnebril. Die is dan nog hoogstnodig, maar de schaduw zal onze tafel helemaal overgenomen hebben als ik twee-en-een-half uur later afscheid neem na een privaat mastercollege 'Vroege barokmuziek en saxofoonarrangementen'.

Schizofreen

Vorig jaar vierden de saxofonen van Blindman hun dertigste verjaardag. Oprichter Eric Sleichim begon in 1988 in de eerste plaats een zoektocht naar nieuwe klanken en speelmethoden voor de saxofoon. Hun programma bestond uit uitdagende hedendaagse muziek. "Ik ben verliefd geworden op de saxofoon dankzij de jazzmuziek," zegt hij. "John Coltrane, Charlie Parker... Zij hebben een eigen stem heb. De saxofoon ligt zo dicht bij de menselijke stem dat het net zo persoonlijk wordt."

Een klassiek repertoire zwoer hij dan nog radicaal af. Hij behoort tot de generatie van Tachtigers, zoals Anne Teresa De Keersmaeker, Jan Fabre, Ivo Van Hove – met wie hij allemaal samenwerkte. Of beter: "het kot wilde afbreken", zoals hij dat ooit noemde. "Ik hield van Bach en ik hield van sax, maar je moet dat niet vermengen, dacht ik. Voor mij belichtte het klassieke repertoire de saxofoon op een verkeerde manier. Ik hield van het schizofrene karakter ervan: qua morfologie is het een koperblazer, maar qua

speelprincipe een houtblazer. Maar klassieke componisten willen de sax integreren in een orkest en verliezen zo dat persoonlijke stemgeluid.”

‘Wij hadden een gelijkaardige openbaring als de monniken die engelen hoorden’

Sinds een aantal jaren is dat helemaal anders. “Na al het hedendaagse werk dat wij maakten, begonnen we de voeling te verliezen met de basisharmonie. Daarvoor is klassiek materiaal nodig. We begonnen daarom de koralen (*kerkliederen, red.*) van Bach te oefenen tijdens repetities. Die zijn op het zicht te lezen en ze zijn vierstemmig zoals een saxofoonkwartet.”

In een interview lang geleden, nog voor de klassieke arrangementen, noemde je die oefeningen ‘helend’. Hoe bedoelde je dat?

“Hedendaagse muziek is geweldig complex, zowel om naar te luisteren als om te spelen. Het gaat niet meer om tonale thema’s, maar om structuren en geluidsfrequenties. Als kwartet vorm je geen harmonieus geheel meer waarbij iemand een grondtoon, een ander een tert, een derde een kwint en de laatste een octaaf speelt. Wat je speelt, herkent het gehoor niet meer als een harmonie. Een legende gaat dat de monniken in de middeleeuwen octaven zongen tot iemand zich vergiste en in plaats van een octaaf een kwint zong. Plots hoorden ze andere stemmen, de engelen zagezegd. Waar of niet, wij hadden een gelijkaardige openbaring toen we de koralen oefenden. Het is echt een menselijke genoegdoening om die harmonie te bereiken.”

Dj'en met de renaissance

Die oefeningen begon het kwartet ook bij wijze van opwarming voor concerten te spelen. Organisatoren vroegen dan vaak of ze dat ook op het concert zouden spelen, goed wetende dat ze een hedendaags programma hadden. “Toen heb ik ook beseft dat die oude muziek dankzij de saxofoon een moderne perceptie kreeg. Dat was echt een geschenk voor de carrière van Blindman.”

Eric Sleichim © Niko Caignie

“Toen ging ik op zoek naar andere muziek en ontdekte de eerste polyfone muziek uit de tiende en elfde eeuw. Dat speel je nooit op het conservatorium, maar ik vond dat ongelooflijk modern klinken. Ik ging het combineren met elektronica en hedendaagse muziek en het publiek wist vaak niet wat nu de oude en de nieuwe muziek was. Ik vond het belangrijk om te doen, zowel voor de saxofoon als voor de muziek in het algemeen. Het was niet alleen een volledig nieuw repertoire voor de sax, maar ook een manier om een groter publiek voor hedendaagse muziek aan te boren.”

Bevat het programma voor *Stylus Fantasticus*, de naam voor een zeer vrije speelvorm in de vroege barok, daarom – naast barokcomponisten als Bach en Buxtehude – ook hedendaagse muziek van Arvo Pärt en een bewerking van de zestiende-eeuwse renaissancecomponist Carlo Gesualdo?

“*Stylus fantasticus* is eigenlijk een verzamelnaam voor componisten die zich vanaf de zestiende eeuw hebben gepermitteerd om volledig vrij te spelen. Zonder thema, melodie of structuur. Net zoals jazzimprovisaties vandaag – alleen leiden die zelden tot composities. Dat heb ik altijd jammer gevonden.”

“Je zou kunnen zeggen dat Dietrich Buxtehude (1637-1707) de climax van die beweging was. De jonge Bach wandelde zelfs van Arnstadt in Thüringen naar Lübeck in Noord-Duitsland om hem te horen spelen, ook al moest hij daarvoor spijbelen bij de kerk waar hij organist was. De traditie was dat de opvolger van de organist ook met zijn dochter trouwt, maar nadat Bach Buxtehudes dochter had gezien, zou hij toch zijn teruggekeerd. Van Buxtehudes orgel improvisaties val je omver, dat is bijna *free jazz*.”

“Gesualdo (1566-1613) zou je dan weer kunnen beschouwen als het begin van de stylus fantasticus. Hij staat aan de basis van die vrije muzikale attitude. Hij is tot het uiterste gegaan van de toen gehanteerde muzikeregels in de modale muziek (*volgens ‘modi’ of wijzen om hele en halve tonen te ordenen, red.*). Hij respecteerde niet dat een thema neerdaalt op een vertrouwde toon en neemt een je mee naar oorden die je jezelf niet

kan inbeelden. Alle grote componisten hebben regels aan hun laars gelapt en dat alleen maakt van jou geen grote componist, maar het is wel nodig om anders te gaan denken.” Bij Buxtehude speelt Sleichim tubax, een soort kleine contrabassaxofoon voor de lage tonen van het orgel – “heel je lichaam trilt mee, je maakt deel uit van de klankkast’ – maar bij Gesualdo bespeelt hij de elektronica. “Ongeveer drie jaar geleden dirigeerde Philippe Herreweghe het zesde madrigalenboek van Gesualdo op Collegium Vocale in Gent en ik kwam dronken uit dat concert. Daarop heb ik gevraagd of ik de opnames mocht gebruiken zoals in de *stylus fantasticus*. Ik heb een aantal madrigalen versneden en die ga ik ter plekke herorganiseren met elektronica. Onrespectvol gezegd: ik ga dj’en.”